

4. Хенкіна Т. Д. Особливості організації психологічного забезпечення профвідбору абітурієнтів ВНЗ МВС: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1042/94/>. Мова: укр. Дата останнього доступу: 03.08.2017. Загол. з екрану.

5. Чепелева Н. В., Пов'якель Н. І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога. Психологія. Зб. наук. пр. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1998. Вип. 3. С. 35–41.

УДК 159.95

*Тищенко А.Ю., студентка соціально-психологічного факультету НУЦЗУ;
Селюкова Т.В., ст.викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах НУЦЗУ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА САМООЦІНКИ У КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ НУЦЗУ З РІЗНИМ ТИПОМ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО РЕАГУВАННЯ

В даний час суспільство висуває все більш високі вимоги до моральних аспектів діяльності працівників аварійно-рятувальних підрозділів ДСНС України. Дослідження проблеми самооцінки та емоційного інтелекту представляє велику значимість для психологічної науки. Від розвитку професійної самооцінки та емоційного інтелекту залежить не тільки формування психологічного складу особистості, але і успішність діяльності, виконуваної суб'єктом. В сучасних наукових публікаціях, присвячених проблемам професійно-психологічного відбору та психологічного супроводу діяльності багато уваги приділяється вивченню індивідуально-типологічних особливостей та особистісних характеристик тих, хто навчаються.

Коли людина вміє розбиратися у своїх емоційних переживаннях, управляти своїм емоційним станом, їй значно легше розв'язувати складні життєві проблеми, міжособистісні конфлікти, спілкуватися з іншими людьми. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження ролі емоційного інтелекту і самооцінки особистості. Емоційний інтелект – це показник нашої здатності до спілкування, вміння усвідомлювати свої емоції та розуміти почуття інших людей, а під самооцінкою мають на увазі оцінку особистості самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. Від цих критеріїв залежать взаємовідносини людини з оточуючими, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач.

У психологічних дослідженнях, як вітчизняних, так і зарубіжних, проблема самооцінки не обділена увагою. Самооцінка – складний конструкт, який розглядається у вітчизняній психології як елемент самосвідомості, що характеризується емоційно насиченими оцінками самого себе як особи, власних здібностей, етичних якостей і вчинків; важливий регулятор поведінки. Самооцінка визначає взаємини людини з тими, що оточують, її критичність, вимогливість до себе, відношення до успіхів і невдач. Тим самим самооцінка впливає на ефективність діяльності людини і розвиток його особи. Самооцін-

ка тісно пов'язана з рівнем домагань, цілей, які людина перед собою ставить [3; 4; 9].

Введення поняття емоційного інтелекту (EQ) у психологічний словник сприяло інтенсивному зростанню кількості досліджень. Вперше термін “емоційний інтелект” було введено в психологію Дж. Мейєром і П. Селовеєм. Вони визначили емоційний інтелект як здібність сприймати і виражати емоції, асимілювати емоції і думки, розуміти і пояснювати емоції, регулювати свої емоції та емоції інших. Вперше увагу дослідників та практиків до проблеми емоційного інтелекту Д. Голмен залучив на початку 1990 року. Під цим незвичним словосполученням він пропонує розуміти самомотивацію, опірність розчарувань, контроль над емоційними спалахами, вміння відмовитися від задоволень, регулювання настрою й уміння не давати переживанням заглушати спроможність думати та співпереживати. У теоретичному плані концепція емоційного інтелекту відображає ідею єдності афективних та інтелектуальних процесів. З точки зору практики даний конструкт отримав свій розвиток у зв'язку з дослідженням успішності людини в різних сферах життя і діяльності. Перспективність і обґрунтованість використання поняття емоційного інтелекту показані в безлічі робіт, виконаних в рамках різних галузей психології [1; 2; 5; 7].

З давніх часів робилися спроби розділити людей на різні психологічні типи. Знання психологічного типу людини використовували для визначення його характеру. К. Юнг запропонував класифікацію типів особистості. В основі типології: екстраверсія як зверненість до об'єктів навколишнього чи внутрішнього світу та інтроверсія як рефлексія, перешкода контакту з об'єктами, сумнів і недовіра до об'єктів. Інтроверти зосереджені на своєму суб'єктивному стані, вони формують уявлення про світ за власними враженнями і висновками, задумливі, стримані, схильні до самоспоглядання, наділені розвиненою інтуїцією. Екстраверти, навпаки, зорієнтовані назовні, об'єктивні, спостережливі, черпають життєві сили у діяльності [6; 8].

Незважаючи на велику кількість теоретичних джерел з проблеми нашого дослідження, більшість питань залишаються не відкритими.

Метою нашого дослідження є виявлення впливу самооцінки та емоційного інтелекту на успішність службової діяльності майбутніх працівників ДСНСУ в з урахуванням їх індивідуально-типологічних особливостей особистості. Дослідження проводилось на базі НУЦЗУ, вибірка склала 100 респондентів.

Для дослідження типів особистості у курсантів та студентів НУЦЗУ нами була використана методика вивчення типологічних особливостей особистості за К. Юнгом, завдяки якій ми сформували дві групи досліджуваних: група №1 – респонденти з інтровертним типом особистості та група №2 – респонденти з екстравертним типом особистості.

Для дослідження самооцінки в досліджуваних групах нами була проведена методика діагностики рівня самооцінки «Шкала самооцінки», за Н.В. Кіршевою та Н.В. Рябчиковою. За результатами методики в першій групі (інтроверти) в переважній більшості респондентів був визначений середній рівень самооцінки, а в групі №2 (екстраверти) – високий рівень.

Сучасний стан розвитку екстремальної та кризової психології

Це говорить про те, що представники групи №2 зазвичай демонструють свої емоції назовні, на оточуючих, тобто вирішують свої проблеми за рахунок інших. Таким чином, знижуючи рівень внутрішньої енергії, екстраверт не переймається проблемою своєї самооцінки, так як у нього немає спонукання (енергії) цього робити. Так і оточуючих він змушує своєю бурхливою реакцією дати йому схвалення і заспокоєння. Респонденти групи №1, навпаки, накопичують свої емоції, направляючи вибухи своїх міркувань на себе. Інтроверт накопичує свої сумніви і направляє їх енергію на внутрішню самокритику, так як підтримки від зовнішнього світу у нього менше, тому він її цінує вище.

Дослідження емоційного інтелекту ми проводили за допомогою методика визначення рівня емоційного інтелекту Н. Хола і отримали такі результати: в першій групі №1 (інтроверти) в переважній більшості респондентів відмічається середній рівень емоційного інтелекту, а в групі №2 (екстраверти) – високий рівень.

Таким чином, про предстаників 1-ї групи (інтроверти) можна говорити, що вони спілкуються на базі певних вольових зусиль. Мають достатньо високий рівень самоконтролю, певну стратегію емоційного реагування. Їм не завжди притаманне відчуття психологічного благополуччя та позитивного ставлення до себе. В групі №2 (екстраверти), навпаки, переважає високий рівень емоційного інтелекту. Це означає, що у людини є певні установки, які відображають індивідуальну систему цінностей. І ця система цінностей була вироблена людиною самостійно і чітко їм усвідомлюється. Ця людина чітко знає, як йому треба поводитися в різних життєвих ситуаціях і при цьому він відчуває себе вільним від різних ситуативних вимог. Для осіб з високими показниками EQ характерні такі психологічні якості, як стійкість к фрустрації, емоційна саморегуляція, оптимізм.

Таким чином, за результатами дослідження ми можемо стверджувати, що у інтровертів визначаються середні показники самооцінки і емоційного інтелекту, а у екстравертів визначаються завищені та високі рівні самооцінки та емоційного інтелекту.

Низькі показники рівня самооцінки та емоційного інтелекту говорять про те, що інтроверти частіш бувають невпевнені в собі, у них знижена здатність приймати рішення та долати труднощі. Такі люди можуть бути переконані в тому, що оточуючі люди ставляться до них негативно, бояться показати оточуючим своє справжнє «Я», досить важко долають емоційне напруження. У екстравертів, навпаки, переважають високі показники самооцінки та емоційного інтелекту, це говорить про те, що такі люди більш вірять в себе, в свої сили, добре уявляють собі свої слабкі і сильні сторони. Це знання робить їх ще більш стійкими в стресових ситуаціях. З іншого боку, іноді зустрічається завищена самооцінка і надмірна самовпевненість, що є причиною ілюзій, які неминуче руйнуються, психічно виснажуючи людину. Тим не менш вони добре розбираються в емоціях інших людей, здатні до емпатії і знаходять вдалі способи прийти в себе після невдач. Для них характерний високий коефіцієнт життєвого щастя, гармонії, успіху, оптимізм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева И. Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта. Вопросы психологии. 2012. № 5. С. 37–45.
2. Андрієнко Я. Н., Селюкова Т. В. Гендерні особливості емоційного інтелекту та комунікативної соціальної компетентності в юнацькому віці. Інноваційні методи діагностики і лікування психічних і соматичних розладів психогенного походження. Харків, 2014. С. 7–8.
3. Бороздина Л. В., Молчанова А. Н. Самооценка в разных возрастных группах: от подростков до людей пожилого возраста. М.: ООО«Проект-Ф», 2001. 604 с.
4. Бороздина Л. В. Сущность самооценки и ее соотношение с Я-концепцией. Вестник московского университета. 2011. №1. С. 54–65.
5. Гаврилова.А. В., Селюкова Т. В. Особливості емоційного інтелекту у курсантів військового ВУЗу як елемент психологічної культури майбутнього офіцера//Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. Харків: ХНУВС, 2017. С.161–163.
6. Леонгард К. Акцентуированные личности. М.: Эксмо-пресс, 2001. 448 с.
7. Селюкова Т. В., Ткаченко В. В. Особливості соціально-комунікативної компетентності та емоційного інтелекту у осіб з різним рівнем тривожності. Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип.18. Харків: НУЦЗУ, 2015. С. 188–196.
8. Юнг К. Г. Психологические типы. М.: Эксмо-пресс, 2001. 480 с.
9. Яіцька К. А., Селюкова Т. В. Вікові особливості емпатії та самооцінки. Інноваційні методи діагностики і лікування психічних і соматичних розладів психогенного походження. Харків, 2014. С. 166–168.

УДК 159.09

Тогобицька В.Д., канд. психол. наук, начальник юридичного сектора Національного університету цивільного захисту України.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТУПЕНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЕЛЕМЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГІВ ДСНС УКРАЇНИ ДО НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ ДОПОМОГИ

В наш час увагу психологів привертає значне зростання всіляких аварій, катастроф та надзвичайних ситуацій в повсякденному житті, які ведуть до негативних наслідків. З'являється необхідність досліджувати фактори, що впливають на їх збільшення, несуть загрозу життю, здоров'ю та добробуту людей, вносячи істотний елемент непрогнозованості й випадковості в структуру способу життя.

Будь-яка людина може опинитися в особливих і екстремальних умовах, які часто викликають психічну напруженість. У одних це супроводжується мобілізацією функціональних ресурсів і адаптацією до виниклої ситуації, в